

tutustuneen Saksan matkallaan Herderiin Holze viittaa artikkeliin, joka kertoo, että miehet eivät tavanneet. Sellainen tieto, että Paulus Juusten vihittiin piispaksi Roomassa, ei perustu kohdassa mainittuihin tutkimuksiin – eikä mihinkään muuhunkaan. Arvelu, jonka mukaan Henrik Renqvistin kirjanen *Viinan kauhistus* olisi saanut keisarin armahtamaan hänet ei myöskään saa tukea ilmoitetuista lähteistä, jotka kertovat, että kirja ilmestyi pari vuotta armahduksen jälkeen. Pietilän dogmatikka edustaa Holzen mukaan ”sisällissodan kokemuksiin liittyvää kriisin teologiaa”, kun taas Alasen teos *Luther ja omatunto* ”asetti suomalaisen Luther-tradition aatteelliseen yhteyteen 1800-luvun herätysliikkeitten kanssa”. Asevelipappien tarkoitus oli Holzen mukaan vaalia aseveljeyttä saksalaisten kanssa.

Vaikka teoksen leipäteksti ja viitteistö kulkevat usein omia polkujaan, edellinen saattaa pitää paikansa silloinkin, kun viitteet ovat pelkkiä koristuksia. Useimmiten Holze onkin löytänyt jyvän jostain muualta kuin kyseisen kohdan viitteestä. Niinpä tieto Irja Askolan piispaksi vihkimisestä on varustettu viitteellä Askolan ja Porion runotekokseen *Matkaan, naiset*. Muutama vuosi sitten Holze tilasi minulta artikkelin suomalaisista reformaation muistojuhlita toimittamaansa aikakauslehteen. Lehti ei julkaissut sitä, mutta muutamat kohdat ovat kelpanneet – lähdeä mainitsematta – tähän teokseen.

Holze antaa näiden ja muidenkin esimerkkien perusteella ymmärtää, että hänen kirjansa perustuu osittain sellaisiin tutkimuksiin, joihin se ei perustu, ja joista hän tuntee vain nimet. Näin teokseen myös muihin kuin Suomea koskeviin osiin on kertynyt asiavirheitä, väärintulkintoja ja omituisia arvioita, joita ei kannata enempää luetteloida. Ne olisi voitu välttää, mikäli käsikirjoitukseen olisi pyydetty kommentteja paikallisilta asiantuntijoilta. Näin on tehty niissä tämän kunnianarvoisan kirjasar-

jan osissa, jotka koskevat muita eksoottisia kristikunnan alueita kuten Australiaa ja Kaukoitää.

SIMO HEININEN
PROF. EMER., PORVOO

STEPHAN BORGEHAMMAR (RED.)

Dop: Svenskt Gudstjänstliv. Årsbok för Svensk Gudstjänstliv 86/2011. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag 2011. 215 s.

Dopet är för tillfället ett av de stora teologiska diskussionsämnena i Norden. Doppraxisen debatteras och frågor om huruvida man ska föredra barndop eller vuxendop har fått uppmärksamhet. Förutom detta diskuteras också dopets nödvändighet. Dessa diskussioner har uppmärksammats i årsboken för svenskt gudstjänstliv 86/2011 som har titeln *Dop*. Boken är en antologi och är redigerad av Stephan Borgehammar som är professor i praktisk teologi vid Lunds universitet. Boken består av fem artiklar på svenska och en artikel på danska. Majoritetens artiklar har skrivits av doktorer i teologi, filosofie doktorer och en artikel har skrivits av teologie kandidat och präst Kristina Torin. I slutet av boken finns en utförlig recensionsavdelning där aktuell litteratur gällande kyrka och kyrkoliv tas upp.

Den första artikeln är skriven av teologie doctor Ragnar Holte och behandlar arvsyndens roll i dopet och debatten som förts kring detta. Holte inleder bra med att först ta upp vissa centrala läror om dopet och synen på arvsynden. Han fortsätter med att granska vad Luther och Melancthon har skrivit om arvsyndsläran. Artikeln avslutar Holte med att ge två förslag till utformandet av dopliturgin i den nya svenska kyrkohandboken: dopliturgin i vuxendop bör i högre grad skilja sig från liturgin i barndop och be-

frielsebönen måste i barndop rikta sig klart till framtiden och ”åberopa löftet om framtida förlåtelse”. Kristina Torin fortsätter i den andra artikeln med ett dagsaktuellt tema som delvis tangerar Holtes artikel. Torin behandlar på ett intressant sätt förhållandet mellan Svenska kyrkans officiella lära om dopet och hur dopet *de facto* marknadsförs åt bland annat nyblivna föräldrar. Torin jämför dokument som är centrala för den Svenska kyrkans tro till exempel Martin Luthers stora katekes med det material som finns tillgängligt på församlingars webbsidor. Slutsatsen som Torin kommer fram till är att materialet som används för marknadsföring av dopet i flera fall är ytligt gällande dogmatiska frågor och ofta berör mer praktiska aspekter.

Doppraxis i samtida svensk baptism diskuteras av teologie doktor Ulrik Josefsson. Artikeln består av två delar. I den första delen tar Josefsson upp praktiska aspekter i den baptistiska dopliturgin. I den andra delen diskuteras sambandet mellan dop och församlingsmedlemskap. Josefsson behandlar frågorna på ett lättbegripligt sätt och avslutar artikeln med att anpassa Göran Janzons indelning av olika sätt att förhålla sig till sambandet mellan dop och församlingsmedlemskap: konsekvent baptism, principiell baptism och modifierad baptism. I den fjärde artikeln som är skriven av teologie doktor, filosofie doktor Sven-Åke Selander flyttas diskussionen från svensk baptism till doppsalmer i Svenska kyrkan. Detta är något förvirrande eftersom artiklarna inte har något med varandra att göra. Selander har använt sig av bloggar och diskussionsfora på internet då han studerat tematiken i de vanligaste doppsalmerna. Selander diskuterar tematiken i psalmerna ur tre olika perspektiv: tro, barn och föräldrar. Förövrigt är artikeln välstrukturerad, lättförståelig och belyser tematiken kring doppsalmerna i den svenska psalmboken.

Teologie doktor Eberhard Harbsmeier är rektor för Teologisk Pædagogisk Center, Løgumkloster. Harbsmeier har bidragit till antologin med att diskutera dopet och dopundervisningen i den danska kyrkan. Harbsmeier behandlar på ett provokativt sätt dopets teologiska innebörd och lyfter upp dopets ändrade karaktär och betydelse i den danska kyrkan. Härmed bidrar Harbsmeier till den svenska debatten om dopets nödvändighet. Efter denna artikel skulle det vara naturligt att följande artikel tangerade samma teman som Harbsmeier behandlat och det gör det till en viss grad. Den sista artikeln är skriven av filosofie doktor Bengt Stolt och handlar om dopaltaret. Som läsare kan man ställa sig frågande till varför denna artikel är den sista. Stolt strävar efter att konkretisera hur förhållningssätten till dopet med åren har ändrats i Sverige. Detta gör han genom att exemplifiera med dopaltaret. Dopaltaret konkretiserar diskussionen, men det kan ändå vara svårt för en läsare som inte är insatt i dopets teologi att förstå vad Stolt är ute efter. Till all lycka står det på bakre pärmen kortfattat vad varje artikel fokuserar på.

Viss kritik kan nämnas gällande bokens struktur som inte är den tydligaste, men den röda tråden i boken är stundvis synlig. Den kapas dock av efter de två första artiklarna och knyts igen ihop i den femte och sjätte artikeln. Alla artiklar är fristående och anknyter inte direkt till varandra även om diverse teman stundvis tangeras, men Josefssons och Selanders artiklar sticker ut på grund av att det inte finns en direkt anknytning till varken de föregående eller följande artiklarna. Trots detta finns det ett övergripande tema som är synligt i alla artiklar; de behandlar aktuell diskussion. I sin helhet är boken intressant läsning och författarna lyckas med att konkretisera vissa delar av dopdebatten. Viktigt att komma ihåg är att diskussionerna i boken gäller Svenska kyrkan.

Det finns ändå skäl för bland annat teologer i Finland att vara medvetna om utvecklingen som pågår i Svenska kyrkan eftersom utvecklingen där kan påverka finska förhållanden. Man behöver ändå inte ha en teologisk utbildning för att kunna uppskatta denna bok, även om den i högre grad riktar sig till teologer. Språket är för det mesta lättbegripligt och den lämpar sig för var och en som är intresserad av den aktuella diskussionen gällande dopets utveckling.

JOHAN TERHO
TEOL. KAND., ÅBO

EERO HUOVINEN

Enkeli taivaan: Rakas jouluvirsi. Helsinki: WSOY 2012. 167 s.

”Tuttu ja rakas”, otsikoi Eero Huovinen *Enkeli taivaan* -kirjansa ensimmäisen luvun. Tämän hän kertoo myös yhdeksi motiivikseen kirjan kirjoittamiseen. Huovinen kertoo käyttäneensä Helsingin tuomiokirkossa piispan jouluhartauksissa aina samoja virsiä, koska muistot ja tunnelmat ovat tärkeitä. Kun tietyt virret tulevat tutuiksi, ne antavat tilaa mutkattomalle uskolle, mitä teologit tai musiikin ammattilaiset eivät aina tule ajatelleeksi. Huovisen mukaan tuttuus on turvallista ja tavallinen vetovoimaista. Huovinen haluaa jakaa oman kokemuksensa, hitaan ja kokonaisvaltaisen lukemisen ja kuuntelemisen mielen, jotta myös lukija rohkaistuisi pysähtymään seimen ääreen. Samalla hän haluaa mennä pintaa syvemmälle ja antaa myös historian puhua. Lukija saataakin löytää kirjan riveiltä paljon uusia näkökulmia, esimerkiksi aivan uusia kutsumanimiä Jeesus-lapselle tai jopa riemukasta ilon tanssia kehtolaulun tahtiin.

Jokainen tulkitsee lauluja ja virsiä omalla tavallaan, mutta syvästi henkilökohtaisesta tulee usein

muita ihmisiä puhutteleva, koska kokemuksessa on myös yhteisiä ai-neksia. Näin on erityisesti Enkeli taivaan -virren kohdalla, jonka Huovinen olettaa olevan kaikille tuttu jo päiväkodin ja koulun joulujuhlista. Nykyisen kevät- ja joulujuhlien yhteydessä käydyin virsikeskustelun valossa tuttuuden perään voisi tosin laittaa kysymysmerkin, sillä ei ole itsestään selvää, että nykyiset lapset ja nuoret tuntevat virren. Huovinen ottaa omasta puolestaan kantaa Su-vivirren ja Enkeli taivaan -virren laulamisen puolesta koulujen kevät- ja joulujuhlissa. Hän muistuttaa, että nämä virret, kuten myös koulujen nykyiset juhlatraditiot, ovat osa suomalaista kulttuuria ja perinteitä. Samalla Huovinen viittaa perustuslakivaliokunnan linjaukseen, jonka mukaan uskonnonvapauslaki sallii yksittäisen virren laulamisen koulun juhlassa (s. 13).

Huovisen teos on jaettu kahteen osaan, jotka on otsikoitu ”Enkelin tie Suomeen” ja ”Enkeli lukee meitä”. Ensimmäinen osa kertoo Enkeli taivaan -virren synnystä ja tulosta Suomeen ja suomen kielelle. Toinen osa puolestaan kertoo siitä, miten virsi alkaa puhutella sitä pohdiskelevaa, ikään kuin lukea laulajaansa.

Enkeli taivaan -virren sanat ja sävel ovat Martti Lutherin käsialaa. Virren tausta on keskiaikaisessa laulunäytelmässä ja piirileikissä, jonka Luther on luovasti soveltanut teologian käyttöön. Lutherilla oli tapana soveltaa tavallisilta ihmisiltä ja kaduilta saamiaan vaikutteita virsiin ja saarnoihin, jolloin sanoma sai helposti omaksuttavan asun ja levisi laajasti eteenpäin. Enkeli taivaan -virren sävelmä on duurisävel ja harvinainen ylhäältä alaspäin kulkevalta melodialtaan, mikä korostaa sanoman tuloa taivaasta. Enkeli taivaan -virttä lauletaan laajasti myös katolisessa kirkossa, mikä kertoo sen sanoman ekumeenisesta luonteesta.

Virsi on alun perin kirjoitettu lapsille, mikä näkyy virren otsikossa Jospeh Klugin laulukirjassa vuodelta 1535: ”Ein kinder lied auff die